



MEMORIÁL V ČIERNOM BALOGU 22. júla 2023

Príhovor verejného ochrancu práv pri príležitosti memoriálu Stopami ukrývaných detí v Čiernom Balogu

Excelencia pán veľvyslanec Kastran,
milý Eli, pozdravujem Vás do Izraela,
milá pani Polovková,
vážený pán Róbert Schmidt,
milé obyvateľky a obyvatelia Čierneho Balogu,
vážené dámy, vážení páni,

dovoľte mi na úvod vyjadriť vďaku za možnosť prihovoriť sa Vám aj na štvrtom ročníku memoriálu Stopami ukrývaných detí. Som rád, že môžem nadviazať na kroky mojej predchodkyne pani profesorky Patakyovej, ktorá poctila memoriál svojou účasťou v minulosti.

Aj štvrtý ročník memoriálu sa nesie v spomienkovom duchu cesty Pavla Eliho Vaga a jeho sestry Ester, keď sa ešte ako malé deti ukrývali v horách pred prenasledovaním a perzekvovaním. Čelili ťažkej skúške, keď boli nútení ujsť bez rodičov do hôr a hľadať útočisko mimo domova, pretože ten sa pre nich stal nebezpečným miestom.

Svoju cestu tieto deti začali vo Vrútkach a ich nepredstaviteľné trápenie zastavila až rodina Vaculčíakovcov na Hrončeku a Sihle. Po potlačení Slovenského národného povstania tam Vaculčíakovci odvážne ukryli Eliho a Ester. Ďakujem prítomnému Róbertovi Schmidtovi za autentický pohľad na celú situáciu. Vysvetlil nám to pri domčeku Vaculčíakovcov tak živo, že som mal pocit, že som autenticky na mieste 78 rokov spätne.

Predovšetkým Vy, milé účastníčky a účastníci, ste trávili celé dni spolu a prechodili ste veľa kilometrov. Darovali ste si to, čo je dnes najcennejšie - čas. Vydali ste sa pešo v úmornom teple, prekonalí ste prekážky, ktoré prekonalí aj deti. Mohli ste sledovať stopy detí. Viacerí z nás sme dnes mali na sebe batohy.

Mali sme v nich všetko potrebné. Deti avšak niesli na sebe ťarchu dehumanizácie.

Strašlivé pocity súrodencov, ktoré zaiste prežívali, sa podobajú na spomienky predkov mojej arménskej rodiny. Mal som ten životný dar – dospievať v rodine starobylého národa, ktorý bol prenasledovaný.

Živo si pamätám na rozhovory s *tatik* (to je arménske slovo pre babičku). V nich mi opisovala ako jej mama o vlások ušla masakre a deportáciám Arménov v Osmanskej ríši. Bolo to niekedy v rokoch 1915 – 1917. Genocída Arménov bola prvou genocídou, ku ktorej došlo v 20. storočí. Vyžiadala si až 1,5 milióna mŕtvych.

O štvrtstoročie neskôr sa vďaka odvahe Vaculčiakovcov deti vyhýbajú fatálnym následkom ďalšej genocídy v Európe.

Genocídy začínajú nenápadne, postupne a vrcholia hrubým porušovaním základných ľudských práv menších alebo určitých skupín. Ani 78 rokov po vojne sme v mnohých ohľadoch nedokázali zlepšiť postavenie niektorých menších v našej spoločnosti. Hoci žijeme v demokratickej spoločnosti, kde je Ústavou zaručená rovnosť v právach pre všetkých občanov, v mnohých prípadoch túto rovnoprávnosť vidia príslušníci menšiny iba na papieri. Ide o dôsledok zlyhania autorít. Nedodržiavanie základných práv zažívajú napríklad Rómky a Rómovia v bežnom živote takmer na každom kroku a bohužiaľ, už od raného veku.

Neviem dnes povedať s istotou, či sa Eli a Ester mohli vzdelávať. Alebo prípadne ich starší priatelia. Takémuto tvrdeniu by muselo predchádzať hlbšie skúmanie. Ale možno na začiatku skazy v Európe boli aj rovesníci Eliho a Ester postupne segregovaní v školách. Určite by sa to dalo vyčítať z rasového zákonodarstva a presnejšie analyzovať. Ale odkaz občianskeho združenia Post Bellum, ktoré aj tento rok zorganizovalo memoriál, vnímam tak, že je potrebné vracieť sa nielen, no predovšetkým preto, aby sa v budúcnosti nič podobné neopakovalo.

Dnešných pár hodín a pár kilometrov strávených s Vami ma utvrdil v presvedčení, že aktivity, akým je i memoriál Stopami ukryvaných detí, prispievajú k scitlivovaniu a edukácii spoločnosti. Je mimoriadne dôležité byť v priamom dotyku s autentickými príbehmi ľudí, ktorí zažili hrôzy vojny.



Na záver chcem vyjadriť úctu preživším i tým, ktorí počas vojny nepredstaviteľne trpeli a ktorí o svoj život, v dôsledku neľudských činov, prišli.

Ďakujem.